

LEERAAR

OP

Conrad Berghoef
Verhalen van een leraar
in bijzondere tijden

DE

FIETS

Spectrum

Omslagontwerp: vrijewind
Auteursfoto: © Fred Ernst
Opmaak: Elgraphic
Songteksten: 'Binnen zonder kloppen' - De Dijk (tekst © Huub van der Lubbe) (p. 25), 'Knaldrang' - Merol (tekst © Merel Baldé) (p. 25-28), 'Open' - The Scene (tekst © Thé Lau) (p. 161)

ISBN 978 90 00 38009 1
ISBN 978 90 00 38010 7 (e-book)
NUR 450

© 2021 Conrad Berghoef
© 2021 Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Amsterdam
Eerste druk 2021

Deze verhalen zijn gebaseerd op de werkelijkheid, maar om de privacy van de studenten en docenten te waarborgen, zijn sommige namen gefingeerd.

'Rondje Metslawier' en 'Risico-inventarisatie' zijn eerder verschenen in columnvorm in *de MBO-krant*.

Spectrum maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv,
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam

www.spectrumlifestyle.nl

 Spectrum Lifestyle Boeken

 spectrumboeken

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Cornélie, Hidde, Jessy, Lorán en Marrit.
Jullie kennen de opdracht, jongens: word onvergetelijk.

INHOUD

Rondje Metslawier	9
Vorbereid	12
Vrijdag de dertiende	15
Lesson zero	20
Knaldrang	25
Marieke	29
Goeie tietten	37
Mute	41
Bushokje	47
#MeToo	52
Morgen komt het goed	58
Brede Vorming	65
Copy-paste	69
#CamerasAan	75
Wurch	82
Samuel	87
Les is meer	92
Leraar van het jaar	98
Leespauzes	104

Geeske	109
Risico-inventarisatie	115
Kunt u ons eigenlijk allemaal zien?	120
BEDANKT CONRAD	126
Viraal	131
Leraar op de fiets	137
Henk	143
Schaatsen	147
ADD	151
De lol van lesgeven	155
Zeemeeuw tactiek	160
E. en E.	164
Luxwoude	170
Dankwoord	173

RONDJE METSLAWIER

Het is drie uur 's middags en het schemert al. De donkere dagen voor kerst, wat heet. Over een halfuurtje ben ik thuis, denk ik. Hoeveel kilometer heb ik eigenlijk gefietst? Ik kijk op de navigatie op het stuur van mijn racefiets. Het apparaat heeft het bevestigd. Ik kan het hem niet kwalijk nemen: zes uur regen heeft hij moeten doorstaan. En niet zo'n beetje ook.

What was I thinking? Vanochtend om negen uur ben ik vertrokken, voor een fietstocht van negentig kilometer. Voorspellingen voor die tweeëntwintigste december: het zou een regenachtige woensdag worden, zo'n acht graden. Geen fijn fietsweer. Maar meener moest zo nodig.

Enkele weken geleden liet mijn opleidingsmanager me weten dat ik nog behoorlijk wat budget kon opmaken. 'Doe het wel, want in 2021 heb je het niet meer.' Ik vroeg of ik er boeken voor mocht kopen, voor mijn studenten. Fijne leesboeken. Young Adult, maar ook boeken over de zorg. Van Hugo Borst bijvoorbeeld, en Tommie Niessen. Toegankelijke boeken voor mijn studenten, die vaak geen geoefende lezers zijn. Het mocht. En vanwege de lockdown liet ik dus zo'n dertig boeken bij me thuis bezorgen.

‘Zoek zelf maar een boekenplank,’ zei mijn vrouw.

Maar dat was niet de bedoeling: die boeken moesten eruit, naar mijn studenten. En dus zat ik voor de webcam in mijn laatste lessen van 2020 als een soort reïncarnatie van Martin Ros verschillende boeken aan te prijzen, met omvallende boekenstapels en al.

‘Maar meneer... ik wil dat boek van Hugo Borst over zijn moeder wel lezen, maar stuurt u het dan op? Want we komen niet meer op school, hè.’

‘Lieve schat, ik kom dat boek brengen... op de fiets.’

Ik had me van tevoren al gniffelend bewonderende kreetjes, openvallende monden en ongeloof voorgesteld. Maar ja, in een online les blijft daar niets van over. Op z'n best hoorde ik af en toe een microfoon aangaan en een aarzelend ‘Echt?’ van een student.

Maar toch, mijn idee had enig succes. Via de mail, chat en Instagram kwamen wat verzoekjes. Voor boeken van John Green, Tommie Niessen of de *Divergent*-reeks. De eerste zondag van de kerstvakantie fietste ik door mijn woonplaats Drachten. Geen van de studenten was thuis, ik gaf boeken aan ouders en burens en duwde onwillige boeken in brievenbussen. Dinsdag fietste ik naar Heerenveen, waar ik samen met de plaatselijke burgemeester – net als ik een wielierliefhebber en betrokken bij het onderwijs – boeken afleverde bij een aantal studenten. Dezelfde studenten die mij de week ervoor landelijke bekendheid hadden gebracht door ‘het filmpje’. ‘Het filmpje’ leverde mij bijnamen op als ‘knuffeldocent’ (lief, maar niet echt adequaat) en ‘jankdocent’ (niet lief en nog minder adequaat).

En dan vandaag. Ik fiets nu ter hoogte van Rottevalle, vlak boven Drachten. Tot op de laatste vezel nat, koud alsof er deze winter toch een Elfstedentocht van 1963-propoorties heeft plaatsgevonden. En automobilisten moeten zich afvragen wie die lachende

wielrenner van middelbare leeftijd in de stromende regen toch is. Want ik lach. Sterker nog, ik lach mijn allergelukkigste glimlach van 2020. Want ondanks het feit dat ik op zoek moest naar Metslawier (‘Weet meneer wel waar dat ligt?’), dat het vanaf Dokkum steeds harder ging regenen en ik tegen de oostenwind in tegen een muur van water op fietste, allerlei scenario’s bedenkend wat te doen bij wielierpech (bidden voor hulp), heb ik de dag van mijn leven. Nou ja, de mooiste dag van 2020 dan.

Ik heb een bezoek gebracht aan Nynke, die samen met haar moeder in een verzorgingstehuis werkt en erg van lezen houdt. Ik zag Ivana, nieuwe studente dit schooljaar, voor het eerst in levenden lijve. Ik zag Esther en Tjitske weer eens in het echt, sinds lange tijd. Ik dronk een paar kopjes koffie buiten, en vooruit, ook binnen, waar mijn druipende wielerkleding hopelijk geen onherstelbare schade heeft toegebracht aan het laminaat. Ik zag ze eindelijk weer, studenten die ik al een halfjaar alleen op het vlakke scherm van mijn computer zag, en ik bedacht dat ik nog steeds het mooiste beroep heb dat ik me voor kan stellen.

En nu, terwijl ik de eerste hoogbouw van Drachten in het zicht krijg, hoop ik dat mijn rondje Metslawier een metafoor mag zijn voor deze hele pandemiecrisis en lesgeven in de lockdown. Vertrokken met tegenzin, eenmaal in het pleurisweer de dingen gedaan die ik moest doen, de weg kwijtgeraakt en weer gevonden, hartverwarmende lichtpuntjes ervaren tijdens een duistere tocht, en uiteindelijk weer de weg naar huis teruggevonden. Zoals de Friese troubadour Piter Wilkens zingt: ‘*De ein fan elke reis is it paad werom.*’ Het eind van elke reis is de weg terug.

VOORBEREID

Het moet de vreemdste lerarenvergadering zijn geweest die ik ooit heb meegemaakt, op 16 maart 2020. En ik heb er nogal wat meegemaakt. Eindeloze vergaderingen over nieuwe onderwijsconcepten ('Lesgeven in de 21e eeuw is écht anders'), ellenslange leerlingenbesprekingen, toetsroosters... maar zó heb ik ze nog niet meegemaakt

Ik kijk om me heen. We zijn met zo'n zes collega's in een veel te leeg leslokaal. Stoelen en tafels staan ver uit elkaar, ik vraag me af welke conciërge met de duimstok heeft bepaald dat het meubilair op anderhalve meter staat. Langs de achter- en zijwand staan de resterende tafels en stoelen gegroepeerd, op die kenmerkende wijze voor scholen: stoelen op de kop op de tafels. Zoals we onze studenten ook wel eens vragen om te doen, vlak voor het weekend of voor de vakantie. Handig voor de schoonmaak.

Maar dit is geen weekend of vakantie. En wat schoonmaak betreft: voor onze neus staat een pak tissues met een flacon schoonmaakmiddel. 'Na het verlaten van het lokaal dient iedereen zijn eigen werkplek schoon te maken,' heb ik in de instruerende mail gelezen. Waar ons schoolgebouwtje wel vaker als een beetje te klinisch wordt gezien – je ruikt de nieuwigheid soms nog – heb ik nu

echt het gevoel alsof ik de stagewereld van mijn studenten ben binnengestapt. Dit lijkt verdomme wel een ziekenhuis, denk ik. Dat wordt mede veroorzaakt door de aanwezigheid van twee van mijn collega's die het practicum Verpleegkunde geven. Ze hebben hun uniformjassetjes nog aan.

'Ik heb vanavond geen gemakkelijke boodschap voor u,' zal premier Rutte vanavond zeggen. Wat heet. Nederland gaat misschien niet op slot, maar de deur gaat wel voor een groot deel dicht. Vorige week donderdag grapte ik nog tegen collega Jan, die deze herfst met pensioen gaat: 'Het waren fijne jaren, Jan. Je valt in de risicogroep, dus naar huis. Wacht daar je pensioen maar af.' Inmiddels realiseer ik me dat die grap wel eens werkelijkheid kon worden: zal ik Jan nog wel zien op school? Of is het even een kwestie van kiezen op elkaar tot we elkaar weer terugzien? Laten we het maar uitzingen tot de meivakantie, denk ik. Mooi zat. Ons schooljaar bestaat uit vier periodes van tien weken en we zitten in periode drie, die tot de meivakantie loopt. Daarna zullen we dat virusje er toch wel onder hebben?

Opleidingsmanager E. wil graag weten wat het plan is, van iedereen. Hoe gaan wij onze studenten op afstand bedienen? Ik moet denken aan mijn collega van het Friesland College, die de afgelopen jaren ontzettend veel tijd en energie heeft gestoken in instructiefilmpjes over onze nieuwe digitale lesomgeving van Microsoft Teams. Wat zal hij het druk krijgen. En ik prijs me gelukkig dat ik al wat geëxperimenteerd heb met lesopdrachten wegzetten in Teams. Ik heb zelfs al gechat met studenten, maar ik vond er niet zo veel meerwaarde in zitten. WhatsApp is handiger, sneller vooral, zelfs e-mail is beter omdat nou eenmaal niemand in Teams kijkt – tot nu toe. Ik zit in een paar van die Teams-teams. Ik zou me kunnen voorstellen dat dat er meer worden, de komende weken.

‘En Conrad, hoe staat het met Nederlands?’

Deze vraag heb ik voorbereid. Gisteren heb ik overlegd met collega G. Conclusie: we hoeven niet zoveel te veranderen. We werken al veel digitaal, onze studenten kunnen hun opdrachten uitstekend thuis doen, binnen onze lesmethode. Zelfs de uitleg bij de lesstof kunnen studenten zelf beluisteren, omdat onze methode over uitlegfilmpjes beschikt – screencasts – die ook nog eens door mij zijn ingesproken. Het lijkt me zelfs wel geinig, om nu eens volledig online te gaan. Wat blijft er dan over van mijn lessen, hoeveel tijd kan ik wel niet besparen voor andere dingen nu we van het andere geouwehoer en lesverstoringen af zijn? Ik ga eindelijk weer eens schrijven met mijn studenten, ze kunnen in hun eigen omgeving, zonder al te veel stoorzenders, zich weer eens écht concentreren op de lesstof. In gedachten zie ik ze al een stuk beter worden in mijn vakgebied. We zijn er gewoon klaar voor. Hartstikke klaar.

Ik schraap mijn keel en breng uit: ‘Als één vak hierop voorbereid is, dan is het Nederlands. We zijn er klaar voor. Al duurt het een jaar.’

Al duurt het een jaar.

VRIJDAG DE DERTIENDE

Een paar dagen eerder, vrijdag 13 maart 2020, fiets ik naar school in de wetenschap dat het waarschijnlijk voorlopig voor het laatst zal zijn. Corona is al weken in het nieuws. Wanneer was het eerste geval in Nederland? Twee, drie weken geleden. Een briefje onder de neus van minister Bruins in een live-uitzending. Een beetje lacherig deden we erover. Gekke minister-president Rutte die op een persconferentie zei dat we geen handen meer mochten geven, maar direct erna Jaap van Dissel van het RIVM een hand gaf. ‘O nee, dat mag niet meer.’ Typische Rutte-onhandigheid.

Ik geef les op roc Friese Poort Drachten, afdeling Zorg. Mijn leerlingen worden opgeleid tot verpleegkundige, verzorgende of begeleider in de gehandicaptenzorg. Tegenwoordig moet ik trouwens ‘studenten’ zeggen, die titel hebben mbo’ers nu officieel gekregen. Van mij had dat niet hoeven, ze ‘leren’ nog steeds een vak bij ons, maar voor studenten maakt het wel een verschil, bijvoorbeeld als het gaat om studentkortingen bij bedrijven. Een jaar of tien geleden vroeg een bevriende collega, die net opleidingsmanager was geworden, of ik zin had om Nederlands te gaan geven op zijn afdeling. En aangezien ik ook wel eens wat anders wilde,

switchte ik weer eens van afdeling. Geen idee of die studenten Zorg wat voor me waren – en, belangrijker nog, of ik iets voor hen was.

Toen op dag twee op mijn nieuwe werkplek enkele studenten mij vroegen hoe dat nou voor mij was, zo'n overgang, en of ik daar niet wat onzeker van werd, wist ik dat ik goed zat. Nooit eerder vroegen studenten mij zo oprecht hoe ik in mijn vel zat en hoe het eigenlijk met mij ging. Het is altijd zo gebleven: studenten Zorg zijn echt niet uniek in hun interesse en zorg voor de medemens, maar vrijwel dagelijks vraagt minstens één student me hoe het eigenlijk met me gaat. Nu ik wat ouder word, kan ik dat op een of andere manier enorm waarderen. Sterker nog, ik heb dat gewoon nodig.

Wat overigens in twintig jaar niet veranderd is: mijn overpeiningen op de fiets naar het werk, van een buitenwijkje in Drachten naar het centrum van het dorp. Het is eigenlijk een wonder dat me in al die jaren nooit een gruwelijk ongeluk is overkomen op mijn forensenfietsochtjes. Ik heb mijn fietsritten nodig om een en ander op een rijtje te zetten. Ik heb hele lessenseries uitgedacht, gespreksstrategieën doorgenomen en knopen doorgehakt. Regelmatig krijg ik achteraf een 'Meneer wilde me zeker niet zien' of 'Wat kijkt u eigenlijk boos op de fiets. Geen zin vandaag?' naar mijn hoofd geslingerd. Ik lijd namelijk aan wat mijn dochter het *'resting bitch face-syndroom'* noemt: mijn geconcentreerde blik ziet er wat donker uit. Donkerder dan ik zou willen.

Vandaag moet mijn blik wel op erg donker staan. Corona wordt steeds serieuzer: een olievlek verspreidt zich over het land. Ik zie ons nog zitten in de docentenkantine gisteren, in de middagpauze van 15.15 uur. Opnieuw een persconferentie. Samen met een paar collega's en mijn opleidingsmanager E. zaten we rond een smart-

phone. Gaat er een lockdown komen? Ik voorspel het al een tijdje, zonder dat ik precies weet wat daarvan de gevolgen zullen zijn. Rutte sprak over ver-, zeer vergaande maatregelen tegen verspreiding van het coronavirus. Contact zo veel mogelijk vermijden. Blijf thuis bij ziekteverschijnselen, hoe onschuldig ook. Neem anderhalve meter afstand in acht. Bijeenkomsten met meer dan honderd personen verboden. Enzovoorts, enzovoorts. We keken elkaar vertwijfeld aan. Gebeurt dit écht? Ik knikte naar collega L., die nog twijfelde. Ze liep wat te snotteren. 'Naar huis,' sommeerde ik. Niet dat dat mijn pakkie-an was natuurlijk, maar mijn opleidingsmanager stond al op om een roosterprobleem op te lossen. Het zal klein bier zijn bij wat ons te wachten staat, denk ik. Er is niets gezegd over scholen, maar ongetwijfeld gaan we dicht.

Ik fiets het schoolterrein op. Ineens word ik overvallen door dezelfde gedachte die ik lang geleden, op 3 november 2004, had. In de nasleep van de moord op Theo van Gogh werd onze school ontruimd na een bommelding. Toen ik op afstand ons gebouw bekeek, terwijl ik tussen honderden collega's en studenten stond, bedacht ik hoe kwetsbaar het schoolgebouw daar stond. Dat een schoolgebouw veel meer is dan een stel muren met een dak erop en een klimaatstelsel dat altijd ontregeld lijkt. Een schoolgebouw heeft een geschiedenis, een ziel zelfs. Iedere docent kan beamen dat het best fijn is om even door een leeg schoolgebouw te dwalen en te werken, maar het gaat snel vervelen. In normale tijden ademt het gebouw, gutst het zweet soms uit al z'n voegen en hóór je het leven. Een schoolgebouw is echter kwetsbaar als het leven zelf, zo zag ik tijdens een verbouwing hoe snel een gebouw gesloopt kan worden.

Inmiddels staan er op ons terrein vier kleinere gebouwen. Vier gebouwen met elk zijn eigen karakter. Mijn gebouw heet – een beetje fantasieloos – gebouw c.